

Ämnesproven 2009 i grundskolans årskurs 5

www.skolverket.se

ISBN: 978-91-85545-90-2

Form: Ordförrådet AB

Omslagsbild: MATTON

Stockholm 2010

**Ämnesproven 2009 i
grundskolans årskurs 5**

Förord

Varje år sedan 1996 genomför eleverna i årskurs 5 under vårterminen ämnesprov i engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk. Användningen av proven har varit utbredd och från och med 2009 är de obligatoriska att genomföra. För första gången har också en totalinsamling av alla delprovresultat genomförts.

Denna rapport syftar till att ge en beskrivning av ämnesprovet i årskurs 5 och redovisa resultaten. Texten hänvisar till den statistik som återfinns på Skolverkets webbplats¹ och som presenteras i Skolverkets promemoria Ämnesprov i årskurs 5.²

Rapporten vänder sig till lärare, skolledare, huvudmän för utbildningen samt övriga intresserade.

Statistiska centralbyrån har på Skolverkets uppdrag samlat in resultaten. Resultatredovisningen har gjorts av Skolverket tillsammans med de universitetsinstitutioner som konstruerat ämnesproven.

Följande personer har bidragit:

Ann Bjerklund Larsson, Institutionen för pedagogik och didaktik, Enheten för språk och litteratur vid Göteborgs universitet ansvarar för kapitlet om proven i engelska.

Lena Alm, Institutionen för matematikämnets och naturvetenskapsämnenas didaktik, PRIM-gruppen vid Stockholms universitet ansvarar för kapitlet om provet i matematik.

Beatrice Ciolek Laerum, Institutionen för nordiska språk, FUMS, vid Uppsala universitet ansvarar för kapitlet om provet i svenska och svenska som andraspråk.

För inledning och sammanfattande kommentarer svarar Maj Götefelt, Wolfgang Dietrich, Karin Hector-Stahre och Roger Persson.

Stockholm i februari 2010

Tommy Lagergren

¹ <http://www.skolverket.se/sb/d/3224>

² Se bilaga 1.

Innehåll

Sammanfattande kommentarer	8
Ämnesprovet i engelska för årskurs 5 vårterminen 2009.....	12
Delprov B – en fördjupad analys av delprovet och resultatet.....	15
Ämnesprovet i matematik för årskurs 5 vårterminen 2009	24
Vad tycker lärarna?	25
Hur lyckas eleverna?	28
Ämnesprovet i Svenska och Svenska som andraspråk för årskurs 5 vårterminen 2009	34
Lärarenkäter och elevresultat	34
Svenska som andraspråk	39
Bilaga: Ämnesprov i årskurs 5, PM-utbildningsstatistik	42
Insamling	42
Deltagande i ämnesproven och bortfall.....	43
Resultat.....	44

Sammanfattande kommentarer

Sammanfattande kommentarer

Ämnesproven i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk i årskurs 5 har genomförts varje år sedan 1996. Sedan några år tillbaka har urvalsinsamlingar av resultat på nationell nivå genomförts. 2009 var proven för första gången obligatoriska och för första gången genomfördes en insamling av samtliga delprovsresultat.

Tabell 1 Procentuell fördelning av elever som uppnått kravnivån i olika antal delprov. Endast elever som deltagit på alla delprov i respektive ämne (oberoende av gruppuppgiften i matematik och svenska) ingår i statistiken: (84 091 elever har deltagit i samtliga delprov i engelska, 87 397 i matematik och 86 621 i svenska/svenska som andraspråk. Det utgör för respektive ämne 90,6 procent, 94,1 procent och 93,3 procent av samtliga elever i årskurs 5)

Antal delprov där eleven uppnått kravnivån	Engelska (procent)	Matematik (procent)	Svenska (procent)	Svenska som andraspråk (procent)
0	2,6	1,9	1,6	6,7
1	2,8	2,6	2,2	7,7
2	4,2	4,6	5,8	12,5
3	7,9	10,5	9,6	17,1
4	82,5	80,5	80,8	56,0

I tabell 1 kan vi se att av de elever som i vart och ett av ämnena genomfört alla delprov oberoende av gruppuppgiften i matematik och svenska, är det, i engelska 82,5 procent, i matematik 80,5 procent, i svenska 80,8 procent och i svenska som andraspråk 56,0 procent som uppnått kravnivån på alla delprov. Denna grupp representerar sannolikt de elever som har goda förutsättningar för sin fortsatta kunskapsutveckling. Tittar man däremot på de elever som genomfört alla delprov och som klarat endast två eller färre delprov ser vi att det i engelska är 9,6 procent, i matematik 9,1 procent, i svenska 9,6 procent och i svenska som andraspråk 26,9 procent som tillhör denna grupp. Detta är en grupp som skolan särskilt måste uppmärksamma. Bland de elever som var frånvarande eller som var undantagna vid provets genomförande kan det också vara rimligt att anta att det finns en större andel som tillhör den grupp som kan behöva särskild uppmärksamhet.

Vid en jämförelse med provet 2008 ser vi att resultaten skiljer sig åt på flera punkter. Det är betydligt fler elever som 2009 uppnådde kravnivån i samtliga delprov i matematik (73 procent 2008) och i svenska (72 procent 2008). I engelska har i stället något färre elever uppnått kravnivån på samtliga delprov (86 procent 2008). I gruppen som uppnått målen i endast två eller färre delprov har andelen ökat något i engelska men minskat i såväl svenska som matematik. Det är dock vanskligt att dra några större slutsatser om dessa skillnader då flera faktorer skiljer de två åren åt: proven hade olika innehåll, vissa delprov prövade andra mål, 2009 års prov var för första gången obligatoriska vilket ger dem högre status och kanske mer motiverade elever och 2009 samlades alla resultat in jämfört med 2008 års urvalsinsamling.

Totalinsamlingen har för första gången gjort det möjligt att få underlag separat för svenska och svenska som andraspråk. Den senare gruppen är fortfarande jämförelsevis liten. Bland dessa elever ser vi dock att hela 26,9 procent högst når kravnivån i två delprov och att betydligt färre elever än i svenska klarar kravnivån i alla delproven. Med anledning av dessa resultat är det angeläget att följa utvecklingen i svenska som andraspråk noggrant och närmare analysera provresultatet i ämnet. Med en fortsatt separat redovisning av svenska som andraspråk kan en analys göras över tid. För mer detaljerad statistik se bilaga 1.

De universitetsinstitutioner som konstruerar och utvecklar proven bidrar i denna rapport med fördjupade analyser av resultaten. I engelska analyseras särskilt det delprov som fokuserar hörförståelse. Särskilt uppmärksammas frågor om hur lyssnande kan ske på olika sätt beroende på syftet och hur elever kan hjälpas att antingen fokusera på att uppfatta detaljer eller lyssna för att förstå helheten. I matematikdelen diskuteras bl.a. betydelsen av förtrogenhet med de olika tänkesätten i subtraktion samt att många elever inte förstår mätandets princip. I svenska diskuteras läsning av sakprosa i dagstidningar samt om pojkar minskande läsning av texter av olika slag. Elever med svenska som andraspråk har störst svårigheter med läsförståelse av skönlitterär text.

**Ämnesprovet i engelska
för årskurs 5 vårterminen
2009**

Ämnesprovet i engelska för årskurs 5 vårterminen 2009

Ann Bjerklund Larsson, Enheten för språk och litteratur, Göteborgs universitet

Ämnesprovet i engelska tas fram vid Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik, Enheten för språk och litteratur. Arbetet med att utveckla ett ämnesprov är en lång process med flera inblandade, inte minst de lärare och elever som kommer med viktiga synpunkter via de enkäter som besvaras vid de omfattande utprovningar av olika delprov som alltid görs. Referensgrupper med lärare och personer med engelska som förstaspråk deltar också kontinuerligt i arbetet. Många personer bidrar alltså till det utvecklingsarbete av proven som ständigt pågår. (För vidare information hänvisas till provprojektets hemsida)³

Provet syfte

Ämnesprovets syfte är att vara ett stöd vid en kvalitativ analys och bedömning av elevers starka och svaga sidor i engelska och hjälpa lärare att bedöma om elever uppnått de nationella målen i engelska i slutet av årskurs 5. Provet bygger därför på kursplanens kommunikativa och funktionella språksyn och vill med sina uppgifter konkretisera kursplanen och fokusera innehåll och begriplighet. Eleven ska kunna kommunicera – använda sitt språk. I Skolverkets antologi ”Att visa vad man kan” (2004), som är en samling artiklar om ämnesproven i åk 5, ger Gudrun Erickson i sitt kapitel en beskrivning av de principer som ligger till grund för provets konstruktion och hur den bedömning som lärare gör ska kunna syfta till att göra elevers färdigheter synliga och att hjälpa dem att utveckla sin engelska. Det är viktigt att eleven själv är med i bedömningsprocessen genom att reflektera över sitt lärande och sina kunskaper. En förutsättning för detta är en kommunikation mellan lärare och elev där de också tillsammans kan planera vidare. Det är i detta sammanhang viktigt att fokusera på det positiva, vad eleven visat att hon/han faktiskt kan. Naturligtvis bör eleven även få veta vad som gått mindre bra och därför behöver ägnas extra uppmärksamhet. Bedömningen blir då en självklar och viktig del av lärandet.

Ambitionen är att konstruera provuppgifter som, förutom att ge lärare det stöd och den hjälp som nämnts ovan, även ska kunna upplevas som intressanta och spännande av eleverna, att de känner att det de gör är viktigt och att man kanske upptäcker saker om sina kunskaper som man inte tänkt på tidigare. Vi lär oss på många olika sätt och vi visar våra kunskaper på många olika sätt.

³ <http://www.ipd.gu.se/enheter/sol/>

Därför är bredd och variation – både till innehåll och svarsform – viktigt att tänka på vid provkonstruktion. Eleverna får i de olika delproven lyssna, läsa, skriva, prata själva och med andra. De möter olika texter, olika röster och situationer i avlyssningsuppgifter, tal- och skrivuppgifter. Svarsformen på läs- och lyssnaruppgifter varierar mellan flerval, där rätt svar markeras med kryss, och egna formulerade svar, som ofta består av bara ett ord, men som också kan vara längre öppna svar. För att inte missgynna vissa elever är det viktigt att inte alla uppgifter kräver skriftliga svar. Bredd och variation är en förutsättning för att det resultat man kommer fram till verkligen visar på det man vill bedöma, så att man kan dra riktiga slutsatser av detta. Det är dessutom viktigt att provet är tillförlitligt – att inte något lämnas åt slumpen. Därför görs omfattande utprövningar av uppgifter i olika versioner, inte bara de som till slut kommer att ingå i ämnesprovet. Resultaten av utprövningarna studeras noggrant och statistiska beräkningar görs. För att ge varje elev möjlighet att visa vad hon/han kan och inte primärt vad hon/han inte kan, ger provet möjlighet till en viss flexibilitet. Det finns t.ex. möjlighet att ge elever utökad tid och även andra former av anpassning vid genomförandet kan göras, för elever som behöver det. Se vidare Skolverkets text om anpassning, som nås via Skolverkets hemsida. ([www.skolverket.se>prov&bedomning>frågor och svar>anpassning](http://www.skolverket.se/prov&bedomning/frågor_och_svar/anpassning)).

De olika delproven

Under årens lopp har eleverna i åk 5 mött många olika teman i ämnesprovet i engelska. Det övergripande temat för provet i engelska 2009/2010 är *Around the world*, vilket, enligt de lärar- och elevenkäter som har skickats in, uppskattats av många. Provet består av fem delprov, där delprov A och E fokuserar de produktiva och interaktiva färdigheterna samtala/tala och skriva. Delproven B, C och D fokuserar de receptiva färdigheterna lyssna och läsa. Delprov C, som utgör en kortare del med bundna svar, och D, som består av lite längre texter med delvis produktiva svar, vägs samman till ett samlat resultat i läsförståelse. Utöver dessa obligatoriska delprov innehåller provet också av en del med reflektion/självbedömning *My English*. Efter varje delprov besvarar eleverna en kort enkät. För läraren finns det möjlighet att vid bedömningen använda den Kunskapsprofil som finns med i provmaterialet. Det är mycket angeläget att provinstitutionen får ta del av lärares synpunkter och att man därför skickar in lärarenkäten som ingår i materialet. På provprojektets hemsida⁴ lämnas mer information om vad lärare i enkäten har tyckt om årets prov, hur deras elever reagerat på de olika delarna, huruvida medbedömning förekommit av vissa delprov m.m.

⁴ www.ipd.gu.se/enheter/sol/nafs/grundskola/Åp5/redovisning

Innehåll

I årets ämnesprov i engelska får eleven i delprov A samtala med en kamrat om vardagliga ämnen. Här ges tillfälle att i parsamtal visa att man kan göra sig förstådd på engelska. Det gäller för läraren som lyssnar till samtalet att avgöra detta och göra en kvalitativ bedömning utifrån kursplanens mål med hjälp av de bedömningsprinciper och exempel som medföljer provet. Vilka strategier har eleven för att förstå och göra sig förstådd? Att spela in samtalen för att få möjlighet att lyssna igen är naturligtvis en stor hjälp i detta bedömningsarbete. I delprov B gäller det att lyssna och förstå det väsentligaste när några elever och deras lärare samtalar med varandra. I det kommande görs en mer ingående presentation och analys av just detta delprov. Delprov C prövar elevens förmåga att lokaliseringläsa och söka information i ett antal annonser och i delprov D ska eleven hämta svar ur tre tidningsartiklar från olika delar av världen. I delprov E visar eleven att hon/han kan göra sig förstådd i skrift genom att skriva till en fiktiv brevvän i ett annat land och har här möjlighet att anknyta till hörförståelseprovet. Liksom tidigare ibland varit fallet, har vid framtagandet av provet 09/10 vissa delar från tidigare års prov återanvänts. Det är därför viktigt att tänka på att ämnesproven omfattas av sekretess och att inte använda tidigare prov för övningssyfte. Exempel på provuppgifter från tidigare år kan istället hämtas från provprojektets hemsida.⁵

Årets resultat

Som tidigare nämnts har i år för första gången en totalinsamling av alla elevers delprovsresultat på ämnesproven i åk 5 gjorts av SCB. Årets statistik har sedan analyserats och denna analys går att ta del av på Skolverkets hemsida.⁶ De två delprov som eleverna i år lyckats bäst med är de som prövar de produktiva färdigheterna tala/samtala och skriva dvs. delprov A och E. Av de elever som gjort delprovet når 93 procent av eleverna kravnivån på delprov E och 92 procent på delprov A. Detta stämmer bra överens med vad eleverna i de inskickade enkäterna själva tycker att de är bra på. Ca 88 procent tycker att de är bra eller mycket bra på att tala engelska och ca 86 procent tycker detsamma om sin förmåga att uttrycka sig i skrift. Det är dessutom dessa två delprov som eleverna har tyckt bäst om att göra. Som alltid uppskattar eleverna allra mest att få tala engelska med en kamrat. 84 procent av eleverna uppger att de tycker att delprov A är, inte bara roligt, utan också lätt att göra. När det gäller de receptiva färdigheterna lyssna, som prövas i delprov B och läsa, som prövas i de sammanvägda delproven C och D, är resultatet på läsförståelsen i paritet med resultaten på delarna A och E. 92 procent av eleverna når kravnivån på del-

⁵ www.ipd.gu.se/enheter/sol/nafs/exempel_provuppgifter/engelska_ak5_exempeluppg/

⁶ www.skolverket.se

provet i läsförståelse. Däremot tycker inte eleverna att de är riktigt lika bra på att läsa. 80 procent tycker att de är bra på detta och läsförståelseuppgifter uppskattas inte heller i lika hög grad. 65 procent av eleverna uppger i årets enkäter att de tyckte delproven C och D var roliga att göra och ca 69 procent tyckte att de var lätta. Den andra receptiva färdigheten, lyssna och förstå, är också något som eleverna tycker sig behärska bra. Ungefär 88 procent av dem uppger att de tycker att det är lätt att förstå talad engelska. Detta överensstämmer väl med årets resultat på delprov B. 87 procent nådde kravnivån på hörförståelsen. Denna siffra är lägre än de två senaste årens resultat, men en nivå som har förekommit tidigare. Kanske ska man i år dock vara lite försiktig med att jämföra med tidigare år eftersom det då inte varit totalinsamling.

Delprov B – en fördjupad analys av delprovet och resultatet

Konstruktion

Vad är hörförståelse?

Att kunna förstå vad som sägs är inte bara något man behöver som passiv lyssnare till talad engelska. Det krävs även god hörförståelse för att kunna samtala och interagera. Alltså provas till viss del denna förmåga också i delprov A. I samtalet måste man ju lyssna till vad samtalspartnern säger och förstå innebörden för att kunna svara och föra samtalet vidare. Om interaktivt lyssnande i samband med ämnesprovets muntliga del går att läsa i ”Att visa vad man kan” (2004), där Cecilia Nihlén mer utförligt beskriver hur muntlig interaktion och produktion provas i Äp 5.

Att ta hänsyn till

Arbetet med konstruktionen av delprovet i hörförståelse baseras på forskning som bl.a. Buck (2001) beskriver. Det finns mycket att ta hänsyn till, först och främst kursplanens mål och tolkningen av dem, ämnets kommunikativa karaktär, provets syfte: att ge lärare hjälp att se de elever som ännu inte når målen, men också att ge de elever som kommit lite längre en chans att visa detta. Den språkliga nivån på texten eleverna ska lyssna till måste naturligtvis motsvara kraven för åk 5. Därför är många vardagliga ämnen ofta återkommande. Det kan vara t.ex. färger, djur, prisuppgifter, kläder, alfabetet, veckodagar, väder etc. Samtidigt byggs svårigheter in så att eleverna kan visa att de förstår innehållet i vad som sägs, även om man inte förstår precis alla ord.

Hur lyssnar eleverna?

Vad eleverna förstår av innehållet i hörförståelsen beror också på hur de lyssnar. Det gäller att genom provets konstruktion ge lärare möjlighet att bedöma olika typer av lyssnande. Ibland handlar det om att lyssna efter detaljer, men ofta är det fråga om att förstå ett sammanhang. Det senare provas genom att

s.k. distraktorer byggs in i dialogen. Det kan, som i årets prov, t.ex. röra sig om en prisuppgift som diskuteras och flera prispförslag nämns därför. Mot slutet av samtalet bestäms det definitiva priset och eleverna måste alltså lyssna till hela dialogen för att förstå vad som är rätt svar och formulera det i ett öppet svar. När det gäller flervalsuppgifter nämns ofta flera av de givna alternativen i dialogen. Eftersom eleverna i förväg ser alternativen kan de som lyssnar selektivt välja det första alternativ de hör som svar på en fråga och nöja sig med det utan att lyssna klart och förstå helheten. Detta orsakar naturligtvis problem då ytterligare svarsalternativ kommer senare i dialogen. Ibland kommenterar lärare att detta skulle vara att ”snärja eller lura” elever, men för de elever som i klassrummet är vana vid att få lyssna mycket till engelska och som fått lära sig strategin att lyssna till helheten för att få förståelse, är detta inget problem. Tvärtom visar det tydligt vilka elever som är goda lyssnare.

Eftersom årets hörförståelse består av ett samtal mellan några elever och deras lärare, får eleverna, förutom lärarrösten och den så kallade spökrösten, även lyssna till ett antal barnröster. Det är naturligt att låta eleverna lyssna till barn i den egna åldern och deras röster ger liv åt samtalen, men nackdelen är att barn har en tendens att tala fort.

Frågor och svar

En viktig del av konstruktionsarbetet är att formulera de frågor med vars hjälp eleverna ska visa om de förstått vad de hört. Här är variationen viktig så att inte elever missgynnas av svarsformatet. Delprov B prövar ju inte bara hörförståelse, utan också i viss grad läsförståelse och skriftlig produktion. I årets delprov förekommer både flervalsfrågor med såväl text- som bildalternativ och frågor med öppna svar, där eleven själv skriver ett ord till svar. Någon fråga ger dessutom tillfälle att formulera lite längre svar.

Utprovning

Kvalitetssäkring

Ämnesprovet ska bidra till att en rättvis och likvärdig bedömning av elevernas färdigheter upprätthålls. Därför är den kvalitetssäkring av provet som utprovningen utgör av största vikt och en förutsättning för att systemet ska fungera. Många elever och lärare behöver alltså genomföra, granska och kommentera uppgifterna för att vi ska få den information vi behöver för att sätta samman provets olika delar, fastställa kravgränser och ta fram bedömningsexempel, så att vi får ett prov som prövar det vi vill pröva och vars resultat det går att lita på.

Genomförande

Årets delprov i hörförståelse har prövats ut av ca 400 elever, och deras lärare har i en enkät tagit ställning till bl.a. svårighetsgrad, tidsåtgång, hur instruktionerna fungerat och hur eleverna reagerade på delproven. Eleverna har i en liknande enkät framfört sina synpunkter.

När allt utprövningsmaterial skickats tillbaka till provinstitutionen skrivs med datorns hjälp alla elevsvar på varje uppgift in och sammanställs. Därefter görs en genomgång av de långa listorna med olika varianter på svar och de svar som anses godtagbara markeras. Resultatet skrivs in och elevernas svar omvandlas till statistik som sedan noggrant analyseras. En sammanställning av vad lärare och elever tyckt vägs dessutom in i analysen. Ytterligare faktorer att tänka på finns också, som t.ex. att eleverna som gör utprövningen ofta nyss genomfört sina egna ämnesprov och kan vara lite ”provtrötta”. En annan faktor som gör att utprövningsresultat ibland ligger lite lägre än resultaten vid de ”riktiga proven” är just att eleverna kanske inte alltid gör sitt bästa eftersom det inte är ”på riktigt”.

Analys

När det gällde delprov B visade utprövningen att det var ganska lätt och ungefär hälften av eleverna lyckades lösa 15 eller fler av de 19 uppgifterna. Men resultatanalysen fick ändå till följd att två frågor, med relativt låga lösningsfrekvenser, förenklades något och att en uppgift togs bort helt efter att alltför många elever visat att de tyckte uppgiften var svår genom att inte besvara den alls. I lärarenkäterna hade vi fått en del synpunkter på inspelningen. Man tyckte att barnen i dialogen ibland talade för fort. Till följd av detta gjordes vissa nyinspelningar och en av rösterna byttes ut. Med hjälp av resultatanalysen från utprövningen, bestämdes att kravgränsen på delprovet skulle ligga på 9 lösta uppgifter. Hänsyn togs då också till vad de ändringar som gjorts skulle komma att medföra.

Resultat på hörförståelseprovet 2009

Vad påverkar resultatet?

Vilket resultat eleverna får beror naturligtvis på den språkliga förmågan, men kan dessutom vara avhängigt andra faktorer. Här gäller det att skapa en likvärdighet för att få jämförbara resultat. En sådan faktor är de instruktioner som läraren ger vid provsituationen i klassrummet. I läromaterialet ges inte några anvisningar som talar om vad läraren ordagrant ska säga, däremot ges noggranna direktiv på vad instruktionerna till eleverna ska innehålla. Eftersom provet är enspråkigt uppmanas läraren att ge instruktionerna på engelska och eleverna förväntas också att alltid svara på engelska. Enspråkigheten ger elever lika förutsättningar vilket modersmål de än har. Ingen behöver gå vägen via

svenskan för att förstå. Därför har ämnesproven i engelska inte visat någon större skillnad resultatmässigt mellan elever med svenska som modersmål och elever med annat sådant. Årets resultat från SCB visar en något större skillnad än tidigare. En tänkbar anledning till detta är att proven blivit obligatoriska och att elever som nyligen anlänt till Sverige och tidigare inte fått undervisning i engelska, i större utsträckning än tidigare kanske har fått göra provet. Det är naturligtvis viktigt att man som lärare noggrant ser till att alla elever förstår vad som ska göras och även när det gäller instruktioner kan en viss anpassning göras för de elever som behöver det. För delprov B är det mycket viktigt för likvärdigheten att läraren följer instruktionen att bara spela cd:n med hörförståelsen en gång och inte heller göra några uppehåll.

Bedömning

För att få en så likvärdig bedömning som möjligt förtydligas för läraren i provets läromaterial vilken inriktning bedömningen ska ha och vilka bedömningsfaktorer det finns att ta hänsyn till. Som nämndes i inledningen är provets syfte inte bara att hjälpa lärare att bedöma om elever når de nationella målen. Syftet är dessutom att visa hur långt varje elev kommit i sin språkutveckling och vilka hans/hennes starka och svaga sidor är. För att tydliggöra detta väljs ett antal bedömningsexempel ut för varje delprov. Till årets hörförståelse skrevs bedömningskommentarer till åtta av uppgifterna. Vilka uppgifter som väljs ut för bedömning beror dels på om det är något som behöver förtydligas utöver de förväntade svaren som ges i läromaterialet, men det kan också handla om uppgifter som på ett bra sätt kan åskådliggöra för läraren varför en del elever gör en viss typ av fel.

Eleverna ska visa att de förstått innehållet i det de hört genom att välja rätt svarsalternativ eller producera egna svar. Om en elev valt fel alternativ i en flervalsfråga, kan en analys av detta ge läraren viktig information. Det gäller att lägga märke till vilka fel eleven gör och försöka förstå hur felet uppkommit. Eftersom bedömningen bör avse om eleven uppfattat vad som sägs, behöver stavningen inte vara korrekt i de öppna svaren. Men naturligtvis ska svaren vara på engelska och de ska inte heller vara obegripliga eller missledande för en engelskspråkig person. Vi brukar i det här sammanhanget tala om störande respektive förstörande fel. Bland uppgifterna med öppna svar finns det emellertid några typer vars svar måste vara helt rätt. Det är t.ex. frågor som gäller telefonnummer eller e-postadresser, där ju en felaktig siffra eller bokstav gör att man inte når den man söker.

Att lära sig lyssna

Som tidigare nämnts lyssnar en del elever selektivt och väljer därför fel svarsalternativ. Dessa elever behöver få hjälp med att lära sig hur man lyssnar och att man kan lyssna på olika sätt, beroende på syftet. Naturligtvis är det viktigt

för alla elever att få lyssna mycket på engelska och öva på att höra olika röster, t.ex. med hjälp av inspelningar av olika slag. En av anledningarna till att eleverna i år haft vissa svårigheter med delprov B kan vara en ovana att lyssna till barnröster. Men det är trots allt läraren som har störst möjlighet att, genom att själv använda engelska i instruktioner och vardagligt tal i klassrummet, hela tiden ge elever en större förståelse av talad engelska. Genom att läraren ökar svårighetsgraden på det som sägs och samtidigt använder bilder och kroppsspråk tillägnar eleven sig det nya och språket utvecklas.

Inskickat material

Under rubriken ”Årets resultat” ovan har redan hänvisats till de analyser som gjorts efter den, för första gången, riksomfattande insamling som SCB gjort av alla delprovresultat. För oss vid provinstitutionen är det emellertid av mycket stort värde för provets fortsatta utveckling, inte bara att ta del av dessa siffror, utan också att få se elevarbeten och ta del av lärares och elevers synpunkter efter att provet genomförts. Därför önskar vi att få in kopior av alla delprov och elevenkäter från elever födda vissa datum och att så många lärare som möjligt fyller i och skickar in lärarenkäten. Detta resulterade i år i att institutionen erhöll elevmaterial från 567 elever och enkäter från 1 920 lärare. Det inskickade materialet har sedan under hösten tagits omhand, bearbetats och analyserats på liknande sätt som beskrivits vid utprövningen. De siffror som kom ut av denna insamling har en mycket god överensstämmelse med resultaten från SCB på alla delprov. Däremot var resultatet vid utprövningen av delprov B flera procentenheter bättre än provets och tydligt är att trots stor omfattning och noggrann analys, utprövningar ändå är selektiva jämfört med en totalinsamling.

I år liksom tidigare får hela ämnesprovet i engelska ett mycket positivt gensvar från både lärare och elever. När det gäller delprovet i hörförståelse tyckte 93 procent av de lärare som sände in lärarenkäten att det var bra eller mycket bra, medan 68 procent av eleverna tyckte att det var lätt eller mycket lätt. Tack vare det stora inskicket av elevarbeten går det att på uppgiftsnivå studera vilka olika fel elever gör och vilka strategier de har.

Analys på uppgiftsnivå

Att alltför ingående beskriva och analysera de olika uppgifterna i årets prov låter sig inte göras, eftersom samma prov kommer att användas vårterminen 2010, men en allmän diskussion av vissa uppgiftstyper är ändå möjlig. Bland de uppgifter som eleverna hade lättast att besvara, finns de två som handlar om veckodagar och mat. En av dessa var en flervalsuppgift medan den andra krävde ett eget formulerat svar. Ett par av de uppgifter där eleverna ska välja en av fyra bilder vållar emellertid vissa problem. Mellan 30–40 procent av eleverna gör i vår uppföljning fel på dessa uppgifter. I dialogen nämns flera av alternativen och många av de elever som väljer fel har säkerligen haft svårt att

lyssna till innehållet och förstå sammanhanget, så att deras selektiva lyssnande lett dem fel. Speciellt tydligt är detta i den uppgift som handlar om väder, där det felaktiga svarsalternativ, som 20 procent av eleverna väljer, är det som nämns först i dialogen. En bidragande orsak till att eleverna väljer fel alternativ i den andra uppgiften kan vara att man vid osäkerhet väljer det alternativ, i det här fallet ett fortskaffningsmedel, som man själv brukar använda sig av i en liknande situation.

Den uppgift som visade sig vara svårast i årets prov är den där eleverna måste känna igen vissa bokstäver i det engelska alfabetet. Här visar många elever att de blandar ihop en del bokstäver, och trots att detta var en av de uppgifter som förenklades efter utprovningen har ca 40 procent av eleverna i det inskickade materialet inte ett godtagbart svar på uppgiften.

En annan uppgift som har upplevts som ganska svår av en del elever, är den där man själv ska producera två lite längre svar. Det är en uppgift som prövar alla tre färdigheterna lyssna, läsa och skriva. Här måste läraren vara klar över att det är hörförståelsen som i första hand prövas och elevens korrekthet när det gäller grammatik och stavning i svaret är av underordnad betydelse, så länge en engelsktalande person kan förstå det som skrivits. Det är ju innehåll och begriplighet som ska fokuseras. I dialogen till denna uppgift förekommer ett ord som är viktigt för förståelsen, men som inte är särskilt frekvent för eleverna i åk 5. En tydlig illustration ska då leda dem rätt. Som vid all läsning kan bilder vara en del av språket. Att analysera elevsvaren på denna uppgift, kan vara en hjälp för läraren att bedöma hur långt en elev kommit i sin språkutveckling. Här går att urskilja tre tydliga kategorier av elevsvar. Den första kategorin är de svar som kommer från de elever som har förmågan att formulera ett eget svar med rätt innehåll. Om man kan göra det har man kommit långt i sin språkutveckling. Den andra kategorin av svar är de som visar att eleven förstått vad som sagts och som visar detta genom att återge den exakta ordalydelsen på det som är svaren på frågan och dessutom på ett helt begripligt sätt. Den tredje kategorin av elevsvar är de som visar att eleven inte har den allmänna språkfärdighet som krävs för att besvara frågan. Det kan röra sig om en bristande hörförståelse men också om en oförmåga att formulera det man vill. Detta kan visa sig genom att man använder svenska ord, att den engelska som används inte är begriplig eller att man inte besvarar frågan alls.

En uppgiftstyp som återkommer år från år är den som prövar elevernas förmåga att uppfatta räkneorden på engelska. Bland räkneorden finns några som låter relativt lika och detta ställer till problem för de elever som har problem med ett koncentrerat, detaljerat lyssnande. Men även sammanhanget är till hjälp här. När det gäller just räkneord kan ju det ge information om vad som kan vara ett rimligt svar om man funderar över flera alternativ.

En fortsatt språkutveckling

I år har alltså, efter att ämnesproven blivit obligatoriska, alla provresultat samlats in och därefter bearbetats statistiskt. Skolor har nu möjlighet att ta del av denna statistik, jämföra med egna resultat, analysera och utvärdera den egna verksamheten. Provet har därmed uppnått ett av sina syften, nämligen att vara ett stöd vid bedömningen av huruvida elever når de nationella målen eller ej. Men tanken med provet är också att det ska ge ett underlag till hur lärare och elev bäst tillsammans kan arbeta vidare för att eleven ska få en fortsatt god språkutveckling. Som lärare är det då viktigt att för varje provuppgift inte bara avgöra om en elev har ett godtagbart svar eller ej utan att dessutom analysera svaret. Om svaret inte är godtagbart måste man ställa sig frågan varför. Vilken hjälp behöver eleven för att komma förbi den svårigheten? Även svar som bedöms som godtagbara kan ha en hel del att säga eftersom de kan ha mycket skiftande kvaliteter. Särskilt på frågor som kräver ett längre svar kan detta iaktas och ge tillfälle att bedöma hur långt eleven kommit i sin språkutveckling.

Många lärare ger i enkäterna uttryck för vilken god användning de har av den kunskapsprofil som ingår som en frivillig del av provet. Här fylls resultatet i på de olika delproven och de analyser och bedömningar som gjorts av elevens språkfärdigheter kan komma på pränt. Kunskapsprofilerna används sedan som utgångspunkt vid utvecklingssamtal, de bifogas till IUP:er och används vidare enligt lärarna vid överlämnande till andra lärare.

Vad blir då resultatet för eleven? Förhoppningsvis inte bara en kommentar om att målen är nådda eller ej. Om man som lärare ser provet som ett stöd och utnyttjar möjligheten att analysera och bedöma som ovan beskrivits, om man tar med eleven i bedömningsprocessen, samtalar kring starka och svaga sidor i engelska och tillsammans siktar framåt och sätter upp individuella mål, kommer prov och bedömning att bli en naturlig del av lärandet och undervisningen. Därmed har provet också uppnått sitt syfte att ge stöd för analys och bedömning och på så sätt bidragit till en undervisning och ett lärande som kan resultera i att elevens engelska utvecklas på bästa sätt.

Referenser

Buck, G. (2001). *Assessing Listening*. Cambridge: Cambridge University Press.

Erickson, G. (2004). *Assessment for Learning. Om bedömning av engelsk språkfärdighet i Åp 5*. I Skolverket, Att visa vad man kan. En samling artiklar om ämnesproven i år 5. Stockholm: Skolverket.

Nihlén, C. (2004). *It's better to talk! Om att samtala och tala på engelska*. I Skolverket, Att visa vad man kan. En samling artiklar om ämnesproven i år 5. Stockholm: Skolverket.

**Ämnesprovet i matematik
för årskurs 5 vårterminen
2009**

Ämnesprovet i matematik för årskurs 5 vårterminen 2009

Lena Alm, PRIM-gruppen, Stockholms universitet

Ämnesprovet i matematik för 2009 består av fyra obligatoriska delprov. Uppgifterna i dessa ska eleverna lösa enskilt. Resultaten från hur eleverna har uppnått kravnivåerna för de olika delproven har ingått i den totalinsamling som Skolverket gjort via SCB.

- A. Skattletarna
- B. Rummet
- C. En dag
- D. Räkna på olika sätt

Till provet finns också en frivillig gruppuppgift *Möblera ett rum* som är gemensam med provet i svenska och svenska som andraspråk. Före arbetet med gruppuppgiften och varje delprov uppmanas lärarna att läsa en kort text, som har anknytning till en berättelse som finns i texthäftet *I tid och rum*. Detta häfte är gemensamt med provet i svenska, svenska som andraspråk och engelska. Texterna avser att hjälpa eleven in i ett sammanhang och skapa motivation. Eleverna möter här ord som förekommer i vissa uppgifter och som för en del elever kanske behöver förklaras. Texterna handlar om tre barn som lär känna varandra genom en webbsida om arkeologi, vilket är deras stora intresse. De bor på olika platser och berättar för varandra om utgrävningar, vad de har funnit vid dessa och vad som händer i deras liv. Ett av barnen måste t.ex. flytta och ska då få ett eget rum som ska möbleras. Eleverna ska vid arbetet med gruppuppgiften från ett uppslag i texthäftet välja möbler och inredning till rummet.

I gruppuppgiften provas målet ”att kunna jämföra, uppskatta och mäta längder, areor ... samt kunna använda ritningar och kartor”. Eleven kan här också visa sin förmåga att förstå, föra logiska resonemang, tolka och jämföra lösningar samt förklara och argumentera för sitt tänkande. Delprov B *Rummet* hör innehållsligt ihop med gruppuppgiften och båda avser att pröva samma mål att uppnå. I Delprov C *En dag* får eleven möjlighet att visa i vilken utsträckning han/hon kan jämföra, uppskatta och mäta tid och även att avläsa och tolka information i tabeller och diagram. Delprov D *Räkna på olika sätt* avser att pröva elevens kunnande att räkna med naturliga tal i huvudet och

med hjälp av skriftliga räknemetoder när det gäller multiplikation och division. I delprov A *Skattletarna* får eleven visa hur han/hon kan välja räknesätt i textuppgifter och använda miniräknaren vid beräkningar i addition, subtraktion, multiplikation och division.

I provet prövas inte alla mål som bör uppnås eftersom det skulle göra provet alltför omfattande. I stället förekommer flera olika slags uppgifter som avser att pröva samma mål. Detta innebär att man med större säkerhet kan uttala sig om måloppfyllelsen. För mål som inte prövas i provet 2009 kan lärare främst hämta uppgifter från Äp5 07/08 men även från tidigare prov. Detta har också fler än var fjärde lärare gjort.

Till provet i matematik finns även en del *Du och matematiken* i vilken eleven får göra en självbedömning. Eleven ska, innan arbetet med de olika delproven, fundera över hur säker han/hon känner sig i olika matematiska situationer. Sedan kan jämförelse göras med hur eleven lyckats med de olika delproven och detta kan bli en bra utgångspunkt för diskussioner mellan föräldrar, elev och lärare under utvecklingssamtalen. Självbedömningsdelen ingår dock inte i Skolverkets totalinsamling och det gör inte heller delen *Mina tankar om matematik*. Denna del fokuserar på elevens medvetenhet om och ansvar för sitt lärande genom att eleven funderar över matematik och skriver om t.ex. sin inställning till ämnet, vad han/hon är bra på i matematik, när hon/han lär sig bäst och hur en bra matematiklektion kan vara.

Vad tycker lärarna?

Till PRIM-gruppen har inkommit enkäter från knappt 2 000 lärare. De resultat som presenteras här i form av procentsatser bygger på ungefär hälften av alla enkäter som skickats in. Var femte enkät har valts ut för en fördjupad analys av svaren till de uppgifter som lärarna har haft möjlighet att kommentera. Liksom tidigare år ger lärarna mycket positiva omdömen. Vid en jämförelse av lärarsynpunkter i enkäterna från de senaste åren kan ingen större skillnad märkas när det gäller de flesta frågorna. År 2009 förekommer dock ännu fler positiva lärarsvar.

Deltagande

Det är ca 80 procent av lärarna, som använder provet till alla sina elever, vilket är ungefär lika stor andel som tidigare år. Lärarna nämner i första hand att det är elever som nyligen kommit till Sverige som inte har gjort provet. Även elever som arbetar med matematik för tidigare årskurser, varit frånvarande eller är inskrivna i särskolan har undantagits från att göra provet.

En del lärare, som har angett att de enbart använt provet till en del av sina elever, har trots allt låtit dem göra några delprov. En lärare skriver så här:

En elev har specifika matematiksvårigheter och har inte mött uppgifter med t.ex. skala och area. Men de provdelar som hon ansågs klara har hon fått göra.

Det händer ibland att elever visar förståelse av moment som inte tagits upp i undervisningen. Lärare har uttalat sig om att de ibland blivit förvånade över att eleverna kan mer än vad de trodde. Därför kanske man inte alltid behöver vara rädd för att låta eleverna försöka att lösa uppgifter som de inte mött i undervisningen. Eleverna måste naturligtvis få veta att de inte förväntas klara sådana uppgifter som de inte har mött, men att de kanske ändå kan lösa någon av uppgifterna. Elever som har svårt med taluppfattning och beräkningar har ofta lättare att förstå begrepp inom t.ex. geometri och stärks i sitt självförtroende när de får möta begrepp inom andra matematikområden.

Omdömen om provet

Lärarna ger liksom tidigare år mycket positiva omdömen om provet som helhet och det är en betydligt större andel av lärarna som år 2009 kryssar i alternativet ”bra” än år 2008, men det är ungefär lika stor andel (98 procent) som antingen kryssat i alternativen ”bra” eller ”ganska bra”. Så här uttrycker sig några lärare varför de tycker provet är bra:

Tydligt och bra. Bedömningsmöte i hela kommunen visar att matematiken hade väldigt få tveksambeter när det gäller bedömning av elevers kunskaper utifrån provresultaten.

Eleverna tyckte det var intressant med ”arkeologi”, så proven upplevdes roliga och lätta.

Det delprov som lärarna uppskattar allra bäst är Delprov A, som avser att pröva hur eleven kan använda räknesätten vid problemlösning genom att använda miniräknaren. 81 procent av lärarna väljer alternativet ”bra”, vid sitt omdöme om delprovet. Även övriga delprov får positiva omdömen. För Delprov A och övriga delprov är det mellan 97 procent och 99 procent som kryssar för aningen alternativet ”bra” eller ”ganska bra”.

Den kommunikativa gruppuppgiften är år 2009 inte obligatorisk, men ändå har 75 procent av lärarna använt den i sina klasser. Det är en större andel än de senaste åren. År 2008 var det t.ex. 62 procent av lärarna som använde gruppuppgiften i sina klasser. Av de lärare som använt gruppuppgiften anser

97 procent av dem att den är bra eller ganska bra. En hel del kommentarer handlar om den, t.ex.:

Gruppuppgiften var mycket populär bland våra elever. Det var många livliga diskussioner, glädje och allvar under det provet.

Många lärare kommenterar kunskapsprofilen, som de anser kan ge en hel-täckande bild av vad eleven kan/inte kan.

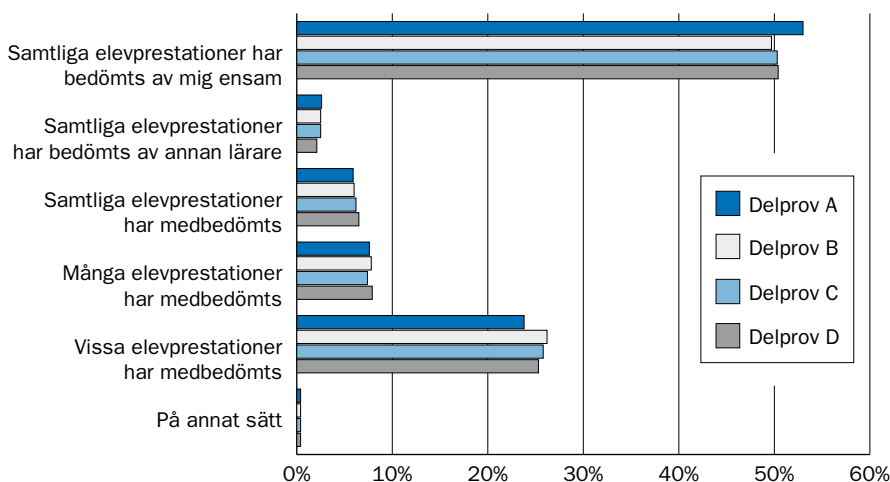
Kunskapsprofilen är mycket bra. Den sammanställer resultatet och bedömning som är mycket användbart vid utvecklingsamtal. Ett plus för att profilen finns som worddokument på Skolverket, så att man slipper skriva för hand.

Att kunskapsprofilen finns som worddokument har en del lärare inte uppfattat. Andra uttrycker att det är utmärkt eftersom det som de skrivit i den lätt kan överföras till dokument som beslutats av skola och kommun.

Sambedömning

En fråga som inte tidigare funnits med i enkäten handlar om vem/vilka som bedömt provet. Vanligast är att läraren själv bedömer samtliga elevprestationer. Drygt hälften av lärarna gör det, ungefär en fjärdedel av lärarna låter någon annan medbedöma vissa elevers prestationer och bara 2–3 procent låter någon annan göra hela bedömningen. Diagrammet visar hur bedömningen av de olika delproven har skett.

Diagram 1. Lärarsynpunkter på hur ämnesprovet har bedömts enligt lärarenkäten (n = 1 000)

Här följer några citat som handlar om sambedömning:

Vi satt i mindre grupper. Det var bra när det kändes osäkert. Att kunna tala med andra för att bedöma elevernas kunskaper var ett stort stöd.

Vi har gemensam rättning i flera skolor, där vi har rättat samma delprov för flera skolor. Det är bra med en gemensam enhetlig bedömning.

Arbetslaget har alltid diskussioner kring bedömningen även om en pedagog rättar.

En lärare har bedömt alla Ma-proven för att få en rättvis/likvärdig bedömning. Där det har varit tveksambheter har jag varit med och gjort bedömningen. (Vi har tre klasser i åk 5).

Hur lyckas eleverna?

Till PRIM-gruppen har skickats in provmaterial för drygt 500 elever som är födda den 15:e i någon av månaderna januari, februari, november och december. Material från 200 elever har sedan analyserats ingående. Resultat från Skolverkets insamling via SCB kring deltagande, hur eleverna har uppnått kravnivåerna på delproven och provet som helhet m.m. går att hämta på Skolverkets hemsida www.skolverket.se I denna rapport om matematik, nämns endast hur stor del av de elever som har genomfört varje delprov som uppnått kravnivån.

Delprov A

Delprov A *Skattletarna* är det delprov som eleverna har lyckats bäst med. Det är 95 procent av alla elever som gjort delprovet som har nått kravgränsen. Det är glädjande att så många elever visar att de kan välja räknesätt och göra olika beräkningar med miniräknaren.

I en uppgift där eleverna får välja mynt från olika länder behärskar tre av fyra elever att lösa problemet genom att utföra beräkningar i flera steg. Även om uppgiften får anses som delprovets svåraste uppgift, uppskattar eleverna denna bäst främst för att de själva får bestämma utifrån de förutsättningar som ges. Av samma anledning uppskattar de att skriva en räkneberättelse till ett subtraktionsuttryck. Lösningfrekvensen på denna uppgift är 86 procent. De flesta elever, 71 procent av dem som löser uppgiften godtagbart, skriver en uppgift byggd på tankesättet minskning även om talen inbjuder till en jämförelse. Bara 15 procent av godtagbara räkneberättelser innehåller det sistnämnda tankesättet där en skillnad efterfrågas. Att elever främst kopplar ihop subtraktion med en minskning är troligtvis en av orsakerna till att de visar

svårigheter med att göra beräkningar i subtraktion. Genom åren har detta räknesätt visat sig vara svårast för eleverna att klara. Förtrogenhet med de olika tankesätten i subtraktion kan hjälpa eleverna till väl fungerade strategier lämpliga i olika situationer. För elever som tänker att subtraktion endast betyder ”ta bort”, alltså en minskning, kan t.ex. en uppgift som $302 - 298$ vålla problem. När de inte ser att talen ligger nära varandra och att de kan räkna ut skillnaden genom att t.ex. räkna upp från 298, kanske de börjar med att subtrahera varje talsort för sig. Många elever subtraherar då i fel ordning och tar ”störst först” och svarar 196. De räknar då så här:

$$302 - 298 = 196 \quad 300 - 200 = 100 \quad 90 - 0 = 90 \quad 8 - 2 = 6$$

Om eleverna innan de börjar räkna är vana vid att titta på talen och göra ett överslag, skulle säkert eleverna upptäcka att svaret 198 inte är rimligt.

Delprov B

I delprov B *Rummet* uppnår 86 procent av alla elever som gjort delprovet kravnivån. Det finns olika typer av uppgifter inom vart och ett av områdena längd, area och skala.

Liksom i tidigare prov visar ungefär en lika stor andel av eleverna att de inte har mätandets princip klar för sig. Endast tre av fyra elever kan avläsa en sträcka som mäts med en avbruten linjal. De flesta av de elever som inte ger ett godtagbart svar räknar de utsatta talen på linjalen i stället för avstånden mellan dem. En del elever anger talet vid linjalens slut. Tar man kanske för givet att eleverna i åk 5 kan mäta med linjal eftersom de har arbetat en hel del med det under de första skolåren? Kan det också vara så att elever får börja mäta med linjal för tidigt utan att först ha förstått vad mätandets princip betyder? De bör från början ha fått mäta med ostandardiserade mått såsom pennor, snören m.m. När elever sedan ska använda linjaler förstår de troligtvis att det är avstånden mellan talen på linjalen som utgör längden och att de ska börja mäta från noll på linjalen och inte från ett, vilket en hel del elever tror.

Att skatta längd och göra enhetsbyten klarar eleverna bättre och likaså att förstå och använda begreppen omkrets och skala. Ungefär fyra av fem elever visar förståelse av begreppen skala och area och ungefär hälften av eleverna kan också uttrycka arean i enheten kvadratcentimeter, vilket dock inte krävs för ett godtagbart svar. Arean kan även anges med enheten rutor. För båda dessa sistnämnda begrepp har en förbättring skett sen tidigare år.

Delprov C

I delprov C *En dag* möter eleverna en hel del uppgifter som de bör vara välbekanta med sen länge. 94 procent av de elever som gjort delprovet klarar också kravnivån.

Uppgifterna i vilka eleverna ska avläsa klockor och rita in tid har lösningsfrekvenser runt 90 procent. Det bör dock uppmärksammas att det är en del elever som blandar ihop tim- och minutvisarna och 10 procent av eleverna inser inte att timvisaren flyttar sig under en timma. När klockan är t.ex. tio minuter i tre låter de timvisaren fortfarande peka på två. En möjlig väg att få eleverna till insikt om detta är att låta dem möta klockor med bara timvisarna utsatta. De kan då få föreslå hur mycket klockorna skulle kunna vara. I Äp5 05/06 finns några sådana uppgifter.

I delprovet finns två uppgifter i vilka eleverna ska beräkna en tidsskillnad. När tidsskillnaden är liten, inte större än en timma, klarar 83 procent av eleverna att räkna ut den, men när den är flera timmar och minuter lyckas bara 64 procent. Då tidsskillnaden mellan t.ex. 10.20 och 17.00 ska beräknas, svarar 16 procent av eleverna antingen ”7 timmar 20 minuter” eller ”6 timmar 80 minuter”. När eleverna ger det förstnämnda svaret subtraherar de timmarna och minuterna var för sig men i fel ordning. De väljer den ordning som går lättast. Om eleverna ställer upp i en algoritm och växlar med 10 i stället för med 60 kan de ge svaret ”6 timmar och 80 minuter”.

I ett tidigare ämnesprov klarade tre av fyra elever att beräkna tidsskillnaden mellan klockan 13.30 och 14.25. Här är tidsskillnaden mindre än en timma precis som i en av uppgifterna i årets prov. Elevarbetena som följer visar olika sätt att lösa uppgiften och som svar ges det korrekta svaret, 55 minuter.

$$13.30 + 30\text{min} = 14 + 25\text{min} = 14.25$$

$$13.30 + 1\text{h} = 14.30 - 5\text{min} = 14.25$$

$$\begin{array}{r} 14\text{ h } 25\text{ min} \\ - 13\text{ h } 30\text{ min} \\ \hline 0\text{ h } 55\text{ min} \end{array}$$

”Vanligast är att eleverna räknar tiden upp till hel timme först, som i det första elevarbetet. Näst vanligast är att de räknar en hel timme framåt och sedan tar bort 5 minuter. Detta visas i det andra elevarbetet. Var tionde elev gör en uppställning, som i det sista elevarbetet, men tyvärr växlar hälften av de eleverna med tio i stället för 60 och svarar 95 min. Andra lika vanliga felaktiga svar är 1 h 55 min och 1 h 5 min. För att få det senare svaret har eleverna adderat 5 min i stället för att ha subtraherat.” (Alm 2005, sid. 11)

Fler än fyra av fem elever klarar uppgifterna i vilka de får visa sitt kunnande kring diagram och tabeller, dock med ett undantag. Det gäller en öppen uppgift, i vilken de ska visa sin förtrogenhet med medelvärdesbegreppet. De ska ge förslag på tre olika tider, som ger ett givet medelvärde. Knappt hälften av eleverna ger ett godtagbart förslag till den uppgiften. 15 procent av eleverna ger endast förslag på en enda tid. Att beräkna ett medelvärde klarar de däremot betydligt bättre (77 procent).

Delprov D

I delprov D *Räkna på olika sätt* visar eleverna sitt kunnande i multiplikation och division med både huvudräkning och skriftliga räknemetoder. 89 procent av de elever som gjort delprovet har uppnått kravnivån. Huvudräkningsuppgifterna med multiplikation har höga lösningsfrekvenser på drygt 90 procent. Någon procentenhet lägre är lösningsfrekvenserna på huvudräkningsuppgifterna i division med ensiffrig nämnare. När eleverna ska använda en skriftlig metod i division räknar de flesta med s.k. kort division och fler än fyra av fem elever ger godtagbara lösningar till tre av de fyra beräkningsuppgifter utan text som förekommer i delprovet. När täljaren i en av uppgifterna är tresiffrig sjunker lösningsfrekvensen betydligt och bara 62 procent av eleverna ger ett korrekt svar. 17 procent av eleverna ger ett svar som är helt fel i storleksordning och har troligen inte funderat över om svaret kan vara rimligt. Att uppmana eleverna att alltid göra ett överslag, innan de börjar räkna, skulle säkert bidra till att eleverna lyckas bättre med att lösa uppgifterna.

Då eleverna uppmanas att visa sina skriftliga räknemetoder till några uppgifter i multiplikation använder de flesta en traditionell algoritm. Drygt 40 procent har använt en sådan till ett korrekt svar och ca 30 procent har använt sig av s.k. skriftlig huvudräkning. De två uppgifter som ger en minnessiffra vid uppställning, löser ungefär tre av fyra elever korrekt. Det vanligaste felet är att elever som gör en uppställning inte vet vilken siffra som de ska skriva som minnessiffra. Elever som använder skriftlig huvudräkning i dessa uppgifter får däremot inte problem med detta.

Eleverna uppmanas att visa sina skriftliga räknemetoder. Om de enbart gett korrekta svar, uppmanas lärarna i lärarinformationen till provet att ge eleverna en chans att visa sina lösningar antingen till provuppgifterna eller, om någon elev anser dem för lätta, till uppgifter i större talområden. Om eleverna fått en sådan chans att visa sina lösningar eller ej syns ibland inte i de inskickade elevarbeten och detta kan påverka lösningsfrekvenser och även hur stor del av eleverna som bedöms ha uppnått kravgränsen för delprovet.

Avslutande kommentar

Av resultatredovisningen framgår att andelen elever som har uppnått kravnivån för alla fyra delproven (80,5 procent) har ökat något jämfört med de närmast tidigare åren. Detta skulle kunna bero på att de mål som provet avser att pröva är lättare att uppnå än målen i de senaste proven. Det skulle också kunna bero på sammansättningen av mål i de olika delproven. Tid och statistik är dessutom mål som elever brukar klara bättre än andra. Möjligen skulle det även kunna bero på att eleverna nu är mer vana att använda miniräknaren och med att arbeta med problemlösning. En annan orsak är troligen att lärare och elever har kommit i kontakt med tidigare ämnesprov för femman, vilket säkert påverkar innehållet i undervisningen.

Referenser

Alm, L. (2005). Ämnesprovet i matematik för årskurs 5 våren 2005. I Skolverket. *Ämnesprov i engelska, matematik samt svenska och svenska som andraspråk för årskurs 5 vårterminen 2005*. Stockholm: Skolverket

**Ämnesprovet i Svenska och
Svenska som andraspråk
för årskurs 5 vårterminen
2009**

Ämnesprovet i Svenska och Svenska som andraspråk för årskurs 5 vårterminen 2009

Beatrice Ciolek Laerum, Institutionen för nordiska språk, FUMS, Uppsala universitet

Ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk består av fem delprov där olika mål i kursplanen prövas. En närmare beskrivning av proven ges av Birgitta Garne i boken *Att visa vad man kan* (2004). Där kan man även läsa om hur eleverna skriver för att få spännande och humoristiska texter i åk 5. Proven i svenska respektive svenska som andraspråk är desamma men ämnena har olika kursplaner och delvis olika mål. Inför provet 2009–2010 har materialet genomgått en del förändringar. Gruppuppgiften, gemensam för matematik och svenska/svenska som andraspråk, ingår som tidigare år men är en frivillig del i det annars obligatoriska ämnesprovet. Bedömningsanvisningarna har förtydligats och flera frågor ingår i delproven som prövar läsförmåga. Delprovet Dikt och bild är ett uttalat muntligt delprov för att pröva de mål som tidigare prövats i gruppuppgiften. Delprov A består av en text med tillhörande frågor och fokuserar elevens förmåga att läsa och förstå skönlitterär text. I delprov B prövas elevens förmåga att läsa och förstå sakprosa/tidningstext. Delprov C och D består av två skrivuppgifter vardera där eleverna ska välja en av uppgifterna. Delprov C prövar elevens förmåga att skriva berättande text. I delprov D prövas elevens förmåga att beskriva och förklara. Delprov E är en muntlig paruppgift där eleverna högläser dikter samt kopplar dikternas innehåll till bilderna i texthäftet. I ämnesprovet ingår även en del som fokuserar elevens självbedömning och reflektiva förmåga. I nedanstående redogörelse redovisas först ämnet svenska och därefter svenska som andraspråk. Antalet enkäter från lärare som undervisar i svenska som andraspråk utgör en liten del, ca 3 procent, av alla insända enkäter.

Lärarenkäter och elevresultat

Till institutionen har 2 046 lärarenkäter och 581 elevlösningar skickats in. Antalet insända lärarenkäter är i år nästan dubbelt så många som förra året. När ett prov ges för första gången sänds det in fler lärarenkäter än vad som inkommer under det andra år som provet används. I jämförelse med provet 2007–2008 har årets prov fått en något mer omfattande återkoppling från lärarna. En detaljerad redovisning av årets lärarenkäter finns på <http://www.nordiska.uu.se/natprov/skolar5/enkatredovisn509.pdf> Andelen lärare som anger att de i förväg har använt någon eller några delar från tidigare års prov har fördubblats i jämförelse med förra året. De förklaringar som anförs i enkäterna är oftast ”för att ta bort nervositeten för provens utseende”

eller för att ”träna på upplägget”. En kommentar visar att ett gammalt prov har använts diagnostiskt då en lärare beskriver hur man på en skola ”kunde redan på hösten kontrollera hur eleverna låg till. Det resulterade att vi tidigare kunde sätta in stödundervisning och inte vänta tills sent på vt i 5an.” När fler och fler lärare väljer att använda sig av gamla prov med detta syfte kan det vara en indikation på att de nationella proven har blivit mer betydelsefulla även för de yngre åldrarna. En förklaring kan säkerligen finnas i att proven numera är obligatoriska. En annan förklaring kan vara den debatt som förts i media om skolans uppdrag, bland annat att elevers svårigheter ofta upptäckts för sent. Det står dock klart att gamla prov används för att avdramatisera och förbereda eleverna för provsituationen.

Av lärarenkäten framgår att 95 procent av lärarna anser att ämnesprovet som helhet är bra eller ganska bra. Det är en ökning från tidigare års redovisning då 88 procent var av samma åsikt. Texthäftet till årets prov menar 97 procent av lärarna är tilltalande och intressant eller ganska tilltalande och intressant. En återkommande kommentar i enkäterna är att provet är ”Bra, därför att det kändes heltäckande” samt att ”eleverna gillade att arbeta med provet”. I en del enkäter nämns även de omarbetade bedömningsunderlagen som en positiv del av provet. Lärarna menar att resultaten på provet oftast stämmer överens med vad de själva noterat om elevernas förmåga. Provet fungerar då som en bekräftelse på att lärarnas bedömning och arbete med eleverna följer kursplanen.

Resultatinsamlingen visar att andelen elever som genomfört provet i svenska överlag är högt, ca 97 procent, för delprov A och B medan deltagandet för delprov C och D är något lägre. Delprov E, den muntliga uppgiften, är det delprov där deltagandet är lägst. Liksom tidigare år är det färre som genomför det muntliga delprovet.

Beroende på delprov har mellan 90 och 97 procent av eleverna nått kravnivåerna, se Bilaga 1. Delprov E, som prövar den muntliga förmågan är det delprov där flest elever når målen medan delprov A och C är de två delprov där något färre elever har nått kravnivåerna. Skillnaderna mellan hur pojkar och flickor lyckas med proven märks främst i de två delprov som prövar skrivförmåga. Flickorna lyckas bäst med som mest nio procentenheter över pojkarnas resultat. Skillnaderna är mindre för det muntliga delprovet, en procentenhet, samt de två delprov som prövar läsförmåga, med som mest fyra procentenheter.

Delprov A och B – läsförmåga

Både delprov A och B utgörs av läsförståelseuppgifter och har av en stor majoritet av lärarna bedömts vara lagom krävande för elever i årskurs 5. Flera lärare har kommenterat den skönlitterära texten och beskrivit hur deras elever blev inspirerade att läsa den bok från vilken texten är hämtad. Bedömningsanvis-

ningarna till läsförståelsen anses av 94 procent av lärarna ge ett tillräckligt eller i stort sett tillräckligt underlag för bedömning av elevernas kunskap. Efter provet 2007 och 2008 efterfrågades fler frågor på texterna och inför provet 2009 har vi arbetat för att tillgodose önskemålen. Flera lärare har också kommenterat det större antalet frågor på ett positivt sätt och beskrivit hur man tycker att det ger en mer rättvisande bild av elevernas läsförmåga.

En del lärare har kommenterat att de anser att artikeln i delprov B är något lättare än den skönlitterära texten i delprov A. Ser man till hur eleverna har klarat delprov B har de i årets prov lyckats bättre än med motsvarande text i provet 2007/2008. Texten "OS i Vancouver" som ingick i det förra provet menade lärarna var en svår autentisk tidningstext. Lärarnas kommentarer på textvalet medförde att det till årets prov valdes en autentisk tidningstext men denna gång inte från en dagstidning utan från Kamratposten. Eftersom eleverna lyckats bättre än tidigare år med årets text kan det vara en indikation på att eleverna är mer vana vid att hantera sakprosa med berättande inslag. Dagstidningarnas sakprosa med ett mer informerande och kondenserat språkbruk är eleverna inte förtrogna med. Eftersom elevernas läsförmåga ska utvecklas inom olika sorters läsning finns det anledning att i större utsträckning låta eleverna möta sakprosa som förekommer i dagstidningar. Särskilt angeläget blir det när det visar sig vara ett område som är svårt för eleverna. De behöver bli förtrogna med olika strategier för att hantera olika typer av texter som de kan möta och kommer att möta.

Delprov C och D – skrivförmåga

Både delprov C och D utgörs av berättande och förklarande skrivuppgifter och har av en stor majoritet bedömts vara bra eller ganska bra. I båda delproven finns det två valbara uppgifter vilket en majoritet av lärarna anser är fördelaktigt för eleverna eftersom de då kan välja den uppgift som tilltalar dem mest. Vid en genomgång av elevernas uppgiftsval blir det tydligt att fördelningen är relativt jämn mellan de två skrivuppgifterna både i delprov C och D. Årets skrivuppgifter knyter an till de texter som eleverna läst i texthäftet. Tanken har varit att på så sätt ge eleverna stöttning i deras textskapande. Delprov C har flera lärare kommenterat som "Bra, därför att ämnena engagerar eleverna och de har egna upplevda erfarenheter att referera till." Även skrivuppgiftens koppling till texten i häftet uppmärksammas som någonting positivt. Lärarna menar att delprovet fungerat bra "därför att de redan hade en text att utgå ifrån som inspirationskälla." De uppger att majoriteten av eleverna presterar ungefär som de brukar göra på andra skrivuppgifter i skolan.

Delprov C anses av 91 procent av lärarna ha fungerat bra eller ganska bra. En återkommande kommentar har dock varit att det första uppgiftsalternativet för flera elever resulterade i en mer beskrivande än en berättande text. Utprov-

ningarna visade inte samma tendens och därför valdes uppgiften ut för att ingå i delprovet. En undersökning av ett slumpvis urval av elevtexter, som skickats in från årets prov, visar att det har blivit fler berättande än beskrivande texter. I en del texter blandar eleverna både berättande och beskrivande inslag vilket gör att texterna blir fylligare. Av de beskrivande texterna består flera av ett fylligt innehåll och intressanta redogörelser för vad eleverna önskar sig och kan tänka sig att göra. I några av texterna har eleverna även använt sig av direkt tilltal till läsaren och påbörjat texten med en hälsningsfras och en introduktion av sig själva. Det visar på ett annorlunda sätt att angripa uppgiften och kan ge anledning för läraren att uppmärksamma eleven på skillnaden mellan brev och berättelser.

För delprov D anger lärarna, i 88 procent av enkäterna, att skrivuppgiften har fungerat bra eller ganska bra. Även för detta delprov menar lärarna att det är bra ”därför att ämnet engagerar eleverna och finns nära dem i deras fritid.” samt att det gick bra ”därför att eleverna fick skriva om sig själva”. Även delprov D knöt an till en av texterna, om än inte lika tydligt som delprov C. Ett par lärare påpekade också att ”det går lättare att komma in i skrivandet efter att ha läst texten.”

Delprov E – muntlig förmåga

Det muntliga delprovet där eleverna ska läsa högt och samtala om dikt och bild har enligt lärarna fungerat på samma goda sätt som föregående år. 76 procent av lärarna menar att det gick bra eller ganska bra att bedöma elevernas muntliga förmåga. Liksom tidigare år kommenterar lärare att det är problematiskt att organisera det muntliga delprovet på skolan. Framförallt menar de att det är svårt att hinna med att lyssna till alla elever. En metod för hur talängsliga elever kan stötta i provet har framkommit vid intervjuer med lärare. Metoden går ut på att låta den talängsliga eleven, ett par veckor innan provet, välja en eller två andra elever som han/hon känner sig trygg med. Läraren sätter sedan samman grupperna på så vis att den talängsliga eleven blir placerad tillsammans med en av de elever han/hon själv valt. På så sätt blir förutsättningarna för eleven att genomföra samtalet bättre. Ytterligare en hjälp för talängsliga elever kan vara att läraren själv deltar i samtalet för att på så vis stötta som samtalspartner om gruppen är liten. Naturligtvis blir det då viktigt för läraren att bedöma om eleven nått kravnivån beroende på i hur hög grad stöttning har behövts.

Till delprovet finns ett bedömningsunderlag för samtalet som lärarna har till stöd vid genomförandet. Bedömningsunderlaget anses av 79 procent av lärarna ge ett tillräckligt stöd eller ett i stort sett tillräckligt stöd för bedömningen av elevernas muntliga färdigheter. Lärarnas återkoppling på upplägget i bedömningsunderlaget är över lag positiv även om det finns utrymme för förtydligan-

den. Till exempel tas inte högläsningen upp i bedömningsunderlaget trots att högläsning ingår i uppgiften. Läraren ges istället utrymme att kommentera högläsningen i kunskapsprofilen.

Elevernas självvärdering

I provet ingår en självvärdering som ger eleverna möjlighet att fundera över hur de hanterar olika språkliga situationer, både i och utanför skolan. Enligt kursplanen ska skolan sträva efter att eleven stimuleras till att reflektera och värdera, och i provet ges elever den möjligheten när de får fundera kring sin språkförmåga.

Självvärderingen ”Mina tankar om att tala, läsa och skriva” mottas enligt lärarenkäterna av 44 procent av eleverna positivt. I enkäterna anges att övriga elever inte reagerat på något särskilt sätt. Lärarna menar att självvärderingen är intressant eftersom de får veta mer om hur eleverna resonerar kring sin språk-användning. De menar även att självvärderingen ”medvetandegör eleverna” om i vilka situationer de använder svenska och hur ofta eller sällan de läser eller skriver i situationer utanför skolan. Vissa lärare kommenterar självvärderingen genom att skriva att den är ”Meningslös, ger ingen ny information” eller ”Eleverna svarar inte ärligt”. Enkätsvaren visar att flertalet lärare är positiva till delmomentet men en del lärare upplever att elevernas grad av uppmärksamhet varierar. Avsikten är att eleverna ska reflektera över sin förmåga och i vilka situationer de använder sig av sina kunskaper.

En översikt över elevernas självvärdering från tidigare prov (1998, 2003 och 2008) visar att pojkarna i större utsträckning än flickorna är beredda att prata högt och avbryta andra för att göra sin röst hörd. Flickorna försöker i större utsträckning berätta snabbt, vänta på sin tur eller så avstår de till och med från att berätta. I senare års självvärderingar kan man dock se att pojkarna i större utsträckning väljer att vänta på sin tur. En förändring som kan noteras i elevernas självvärderingar är att pojkarna allt oftare anger att de inte läser texter av olika slag. Det blir då viktigt att fundera över vad som gör att pojkarna anger att de läser mindre och mindre, både på fritiden och i skolan. En tendens liknande den hos pojkarna syns dock inte i flickornas svar.

Gruppuppgiften

Gruppuppgiften som är en gemensam uppgift med matematiken har i årets prov ingått som ett frivilligt alternativ. En relativt stor andel lärare, 71 procent, har enligt enkäten använt sig av gruppuppgiften. I jämförelse med tidigare år är det en större andel än tidigare och i vanlig ordning är lärarna nöjda med hur uppgiften har fungerat för eleverna. Enligt lärarna verkade 69 procent av eleverna engagerade i uppgiften vilket är ett liknande resultat jämfört med tidigare år. Flera lärare kommenterar att ”Eleverna tyckte mycket om uppgiften.”

Liksom för delprov E har flera lärare kommenterat svårigheterna med att organisera gruppuppgiften i skolan. Många lärare som lyckats med organisationen på skolan skriver också att gruppuppgiften har varit givande.

Hur har lärarna arbetat med bedömningen av delproven?

En ny fråga till lärarna i årets enkät berör hur lärare arbetar med bedömningen av de olika delproven. Trots lärarnas positiva kommentarer om sambedömning och en del goda exempel där lärare från olika skolor samarbetar kring bedömning visar resultaten att lärarna ofta genomför bedömning av elevprestationer helt ensamma. En liten andel, ca 2 procent, av alla elevprestationer har bedömts av en annan lärare än den undervisande. För delproven som prövar läsförmåga är det 49 procent av lärarna som bedömt samtliga elevprestationer helt ensamma. En knapp majoritet av lärarna har dock sambedömt någon eller alla elevprestationer. För delprovet som prövar muntlig förmåga har 56 procent av lärarna ensamma bedömt elevprestationen, något som kanske inte förvånar då sambedömning traditionellt förknippas mer med skriftliga prestationer. Däremot är det glädjande att 44 procent, trots de problem lärare beskriver med själva organisationen av delprovet, har fått bedömningsstöd av någon kollega. För delproven som prövar skrivförmåga är det vanligare med sambedömning. I 25 procent av fallen har lärarna helt ensamma stått för bedömningen av elevernas skrivande i de två delproven.

Svenska som andraspråk

Då antalet inkomna enkäter och elevlösningar utgör ca 3 procent av det material som provinstitutionen fått in är möjligheterna till rättvisande beskrivningar av provet i svenska som andraspråk begränsade. Av den totala mängden inskickade enkäter återfinns 61 lärarenkäter och 46 elevlösningar som är kopplade till svenska som andraspråk. Därför följer här enbart en kort översikt över resultaten från provet.

Beroende på delprov har mellan 69 och 90 procent av eleverna nått kravnivåerna, se bilaga 1. Delprov A, som prövar läsförståelse av en skönlitterär text har i år medfört störst svårigheter för eleverna. Det delprov där eleverna lyckats bäst är det muntliga delprovet. Även för tidigare års prov har det visat sig att eleverna lyckas bäst muntligt. Utbyte av tankar och funderingar är något enklare i muntliga sammanhang och det är i liknande situationer som eleverna får möjlighet att visa ett annat område av sina språkkunskaper. Trots att delprov E är det prov där eleverna lyckas bäst är det en mindre andel elever som genomfört provet i svenska som andraspråk än elever som läser svenska.

För båda läsproven återfinns ett par kommentarer om att texterna var komplicerade för elever som läser svenska som andraspråk. Inför varje prov prövas

alla texter i både svenska och svenska som andraspråk. En referensgrupp som består av lärare i båda ämnena har bedömt att texterna fungerar som underlag för att mäta mot målen. I instruktionen för hur delproven kan anpassas för elever som läser svenska som andraspråk ges utrymme för att förklara ord i texten under förberedelsearbetet. Det är det också många lärare som har använt sig av enligt enkäterna. En del lärare påpekar dock att texten till delprov B är en mer neutral text för olika elevgrupper eftersom den ger ”alla elever samma utgångsläge”. Ser man till resultaten på de olika delproven kan man se att det är flest elever som klarat just delprov B.

Referenser

Garme, B. (2004). *Språkförmågan – hur kan den bedömas?* I Skolverket, Att visa vad man kan. En samling artiklar om ämnesproven i år 5. Stockholm: Skolverket.

Bilaga

Ämnesprov i årskurs 5

Nationella prov i årskurs 5 genomfördes våren 2009 under perioden den 2 februari till den 29 maj och omfattade ämnena engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk. Ämnesproven i årskurs 5 är obligatoriska för skolorna att använda och resultat har för första gången samlats in från samtliga skolor med elever i årskursen.

Proven är till för att studera hur väl eleverna uppnår kravnivåerna för de olika delproven i årskurs 5 och ska vara ett stöd för lärarens bedömning av elevernas måluppfyllelse. Med stöd av resultatet från proven och lärarens bedömning ska proven bland annat tjäna som underlag vid utvärdering och uppföljning på både lokal och nationell nivå.

År 2009 bestod ämnesproven av fyra delprov eller bedömningsområden i matematik och engelska samt fem delprov i svenska och svenska som andraspråk. I denna PM presenteras resultatinsamlingen, deltagandet för respektive ämnesprov och de övergripande delprovresultaten vårterminen 2009.

Insamling

Statistiska centralbyrån (SCB) har på uppdrag av Skolverket genomfört insamlingen av resultat från ämnesproven i årskurs 5. Insamlingen pågick under våren 2009 med hjälp av ett webbaserat insamlingssystem.

Av de 3 639 skolorna med elever i årskursen, exklusive internationella skolor som inte genomför proven, har 3 603 rapporterat in uppgifter. På 24 av skolorna som rapporterat har inga elever genomfört provet, sex av dessa är fristående skolor.

Uppgifter om samtliga elevers resultat samlades in. Sammanlagt efterfrågades uppgifter från 13 olika delprov/bedömningsområden. Svarsalternativen var följande:

- nått kravnivån för delprovet
- ej nått kravnivån för delprovet
- eleven har ej gjort delprovet.

Det är läraren som avgör om en elev bedöms nå eller inte nå kraven för respektive delprov. Till stöd har läraren bedömningsinstruktioner med anvisningar om kravnivåer. Alternativet ”Ej gjort delprovet” innefattar elever som varit frånvarande vid provtillfället/provtillfällena och undantagna elever där skolan av olika skäl bedömt att eleven inte kan eller bör genomföra delprovet. Uppgift om kön, föräldrars utbildningsnivå och svensk eller utländsk bakgrund har påförts via registerdata.

Deltagande i ämnesproven och bortfall

Uppgifter om ämnesproven har kommit in för totalt 92 834 elever. Det motsvarar 99,1 procent av de elever som gick i de skolor som skulle göra ämnesprovet i årskurs 5.¹

Datamaterialet består av 51,2 procent pojkar och 48,8 procent flickor. Totalt 17,9 procent har utländsk bakgrund. Totalt är 10 procent födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar och 8 procent är själva födda utomlands.² Vad gäller föräldrarnas utbildningsnivå har 4,9 procent av eleverna föräldrar med högst förgymnasial utbildning, 43,7 procent har föräldrar med högst gymnasial utbildning och 49,5 procent föräldrar med högst eftergymnasial utbildning.³

I genomsnitt har eleverna gjort 12,3 av de 13 delproven. Elever med utländsk bakgrund har genomfört proven i något mindre utsträckning jämfört med dem med svensk bakgrund (11,6 respektive 12,4 prov). Elever födda utomlands och främst de som invandrat efter ordinarie grundskolestart (år 2004 eller senare) har i högre grad än andra elever inte genomfört proven, 10,7 respektive 9,2 prov. Elever med kortutbildade föräldrar genomför också något färre delprov jämfört med elever med högre utbildade föräldrar (11,2 jämfört med 12,3 respektive 12,5 prov).

Totalt 2,3 procent gjorde inget av delproven och 81,8 procent genomförde samtliga delprov. Andelen elever som gjort samtliga delprov är något lägre i de kommunala skolorna jämfört med de fristående skolorna, 81,3 respektive 86,8 procent.

Vissa grupper är överrepresenterade bland de elever som inte gjort något av ämnesproven. Av elever med svensk bakgrund var det 1,4 procent som inte gjort något prov jämfört med elever med utländsk bakgrund födda i Sverige och elever födda utomlands där 1,5 respektive 12,1 procent av eleverna inte gjort något delprov. Av elever födda utomlands och som invandrat till Sverige efter ordinarie skolstart var det 21,5 procent som inte genomfört något delprov.

Skillnader i deltagandet fanns också utifrån föräldrarnas utbildningsnivå. Av de elever med kortutbildade föräldrar, vilka högst är grundskoleutbildade, var det 8,4 procent som inte gjort något ämnesprov. Motsvarande för elever med

¹ Totalt uppgick eleverna till 93 894 stycken i årskurs 5 den 15 oktober 2008, då internationella skolor exkluderats återstod 93 697 elever.

² Elver med utländsk bakgrund definieras som elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

³ För 2,0 procent av eleverna saknas uppgift om föräldrarnas högsta utbildningsnivå, dvs uppgift om utbildningsnivå saknas för båda föräldrarna i SCB:s utbildningsregister.

föräldrar vars högsta utbildning är gymnasial och där minst en förälder har högskoleutbildning var 1,9 respektive 1,4 procent.

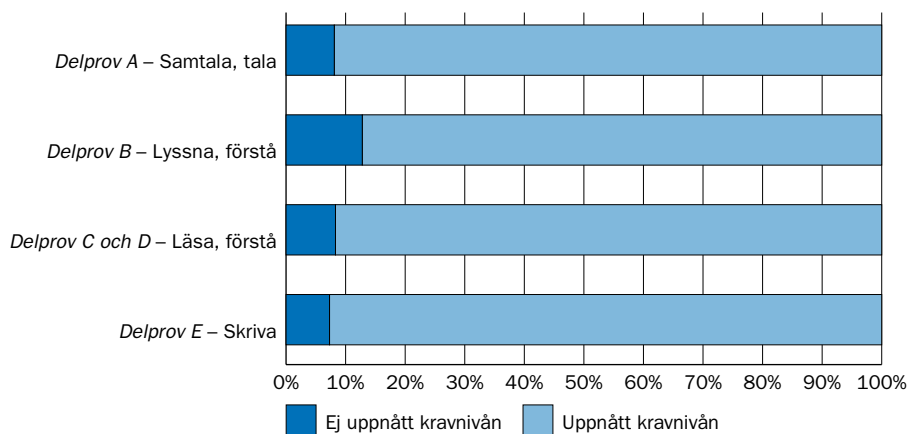
Resultat

Resultaten från ämnesproven är en av flera indikationer på måluppfyllelse i de aktuella ämnena. Proven prövar inte samtliga mål som finns för årskursen eftersom de då skulle bli för omfattande. Resultaten redovisas för de elever som genomfört respektive delprov.

Hörförståelsen det svåraste delprovet i engelska

Mellan 92 och 93 procent av eleverna uppnådde kravnivån i alla delproven utom delprov B "Lyssna, förstå", där 87 procent uppnådde kravnivån.

Diagram 1. Andel elever som uppnår respektive inte uppnår kravnivån på de olika delproven i engelska.

Utbildningsnivån hos föräldrarna har stor betydelse för elevernas resultat. Den största skillnaden finns mellan elever med kortutbildade och högutbildade föräldrar. Skillnaderna mellan dessa två grupper varierar mellan delproven. Det delprov i engelska som uppvisade den största skillnaden var delprov B "Lyssna, förstå". Totalt 73 procent av eleverna med kortutbildade föräldrar klarade kravnivån. Motsvarande för elever med gymnasialt och högskoleutbildade föräldrar var 83 respektive 92 procent.

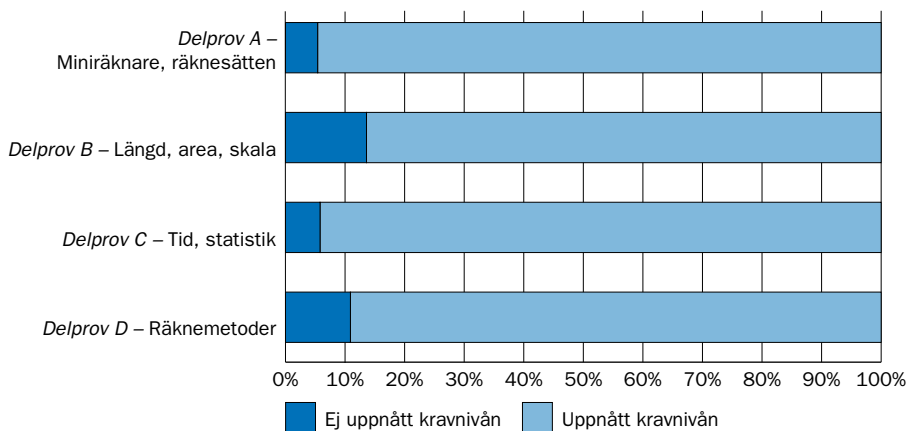
Delprov B "Lyssna, förstå" var det enda delprov i årskurs 5 där pojkarna fick något bättre resultat än flickorna, dock var skillnaden liten då 88 procent av pojkarna uppnådde kravnivån jämfört med 87 procent av flickorna. Störst könsskillnad fanns i resultaten från delprov E "Skriva", där 94 procent av flickorna och 91 procent av pojkarna uppnådde kravnivån.

Utländsk bakgrund påverkar också resultaten. I samtliga delprov hade elever med svensk bakgrund bättre resultat än elever med utländsk bakgrund. Skillnaden mellan grupperna uppgick till mellan 3 och 5 procentenheter på de olika delproven.

Förståelsen av längd, area och skala svårast i matematiken

Det finns en variation mellan delproven hur väl eleverna lyckas uppnå kravnivån. De delprov som flest elever klarade var delprov A respektive C som mellan 94 och 95 procent av eleverna klarade. Dessa delprov prövade elevernas förståelse av räknesätten och användning av miniräknare respektive elevernas kunskaper i statistik och om tid, till exempel uppskattning och avläsning av tid. Delprov B, där förståelsen av längd, area och skala prövades, hade lägst andel elever som nådde kravnivån, 86 procent.

Diagram 2. Andel elever som uppnår respektive inte uppnår kravnivån på de olika delproven i matematik.

Utbildningsnivån hos föräldrarna är den bakgrundsfaktor som påverkar resultaten i störst utsträckning. Det delprov i matematik som uppvisade den största skillnaden var delprov B ”längd, area, skala”. Totalt 71 procent av de elever med kortutbildade föräldrar klarade kravnivån. Motsvarande för elever med gymnasialt och högskoleutbildade föräldrar var 83 respektive 91 procent.

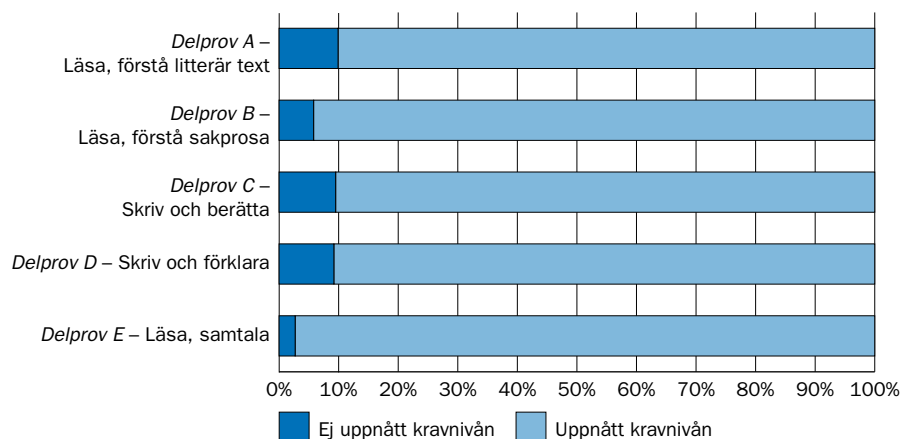
I alla fyra delproven hade flickorna och pojkarna lika resultat och skillnaderna mellan könen understeg 0,5 procentenheter.

Det skiljde mellan 4 och 6 procentenheter mellan elever med svensk och utländsk bakgrund på alla delproven utom delprov B ”längd, area och skala”, där 10 procentenheter fler uppnådde kravnivån bland eleverna med svensk bakgrund.

I svenska klarar flickorna delproven bättre än pojkarna

Det delprov i svenska som eleverna lyckades bäst i var delprov E som delvis var en muntlig uppgift där eleverna skulle läsa och samtala. Totalt 97 procent av eleverna uppnådde kravnivån på detta delprov. De delprov som eleverna klarade i lägst utsträckning var delproven A, C och D som prövade läsning av litterär text och skrivuppgifter med berättande respektive förklarande text där mellan 9 och 10 procent inte nådde kravnivån.

Diagram 3. Andel elever som uppnår respektive inte uppnår kravnivån på de olika delproven i svenska.

Även i ämnet svenska hade föräldrarnas utbildningsnivå mycket stor betydelse för hur väl eleverna klarade delproven. Delprov A ”läsa, förstå litterär text” var det delprov som eleverna med kortutbildade föräldrar hade svårast för. Delprov A var även det delprov med den största skillnaden mellan elever med kortutbildade och högskoleutbildade föräldrar där 77 respektive 94 procent av eleverna nådde kravnivån.

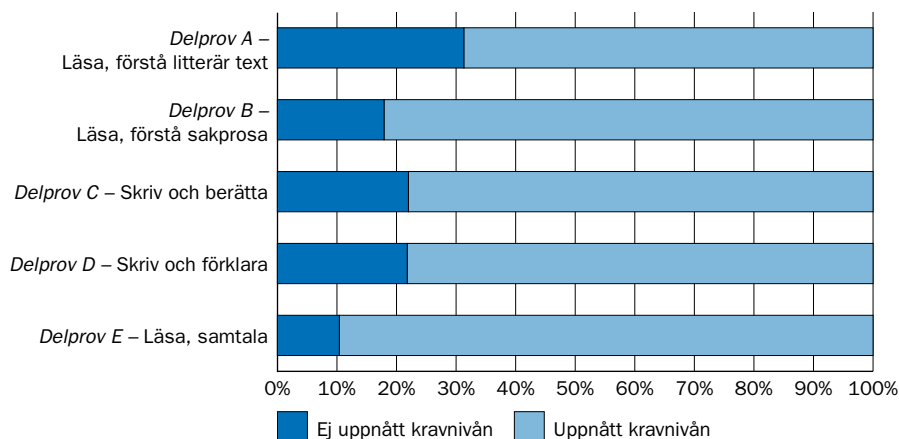
På samtliga delprov uppnådde flickorna bättre resultat än pojkarna. Den största skillnaden var i delprov C och D som prövade skrivförmågan genom en berättande respektive förklarande text. Dessa delprov hade pojkarna svårast för och skillnaden var 8 till 9 procentenheter. Det delprov där flickorna var minst framgångsrika var delprov A.

De största skillnaderna mellan elever med svensk och utländsk bakgrund fanns i delproven som prövade läsning av litterär text respektive sakprosa, en skillnad på 8 respektive 5 procentenheter.

I svenska som andraspråk var läsförståelseproven svårast

I svenska och svenska som andraspråk används samma prov men bedömningen av elevsvaren för eleverna som läser svenska som andraspråk görs utifrån ämnets egna kursplan. Totalt 6 939 av eleverna följde kursplanen i svenska som andraspråk, vilket motsvarar 7,5 procent. Variationen mellan delproven var stor. Läsförståelseprovet med litterär text, delprov A, var det delprov som var svårast för eleverna, 69 procent nådde kravnivåerna. Delprov E, som var en muntlig uppgift där eleverna skulle läsa och samtala kring dikter och bilder, var det delprov som flest klarade, 90 procent.

Diagram 4. Andel elever som uppnår respektive inte uppnår kravnivån på de olika delproven i svenska som andraspråk.

I de delprov i svenska som andraspråk som prövade skrivförmågan, delprov C respektive D, uppnådde flickorna kravnivån i betydligt högre utsträckning än pojkarna, 82 procent jämfört mot 75 procent.

Även i svenska som andraspråk har föräldrarnas utbildningsnivå stor betydelse för hur eleverna klarar delproven. Delprov A, dvs delprovet som prövade läsning och förståelse av litterär text, var det delprov som uppvisade den största skillnaden mellan elever med kortutbildade föräldrar och elever med högskoleutbildade föräldrar. Den minsta skillnaden återfanns i delprov E ”Läsa, samtala”.

Tabeller på Skolverkets webbplats

Vill du se de aktuella tabellerna där uppgifterna är hämtade så hittar du dem på Skolverkets webbplats under "Statistik". Där finns statistik om ämnesproven i årskurs 5 för vårterminen 2009 på riks-, läns-, kommun- och skolnivå.

Resultattabeller finns både baserade på samtliga elever som gick i årskurs 5 läsåret 2008/09 samt på de elever som deltagit i respektive delprov. I databasen SIRIS redovisas resultaten baserade på samtliga elever i årskursen.

Skolverket

www.skolverket.se